

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІБЛІОТЕКА

**Інформаційна культура користувачів бібліотеки
Миколаївського державного аграрного університету**

Соціологічне дослідження

Миколаїв—2010

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІБЛІОТЕКА

Інформаційна культура користувача
бібліотеки МДАУ

Соціологічне дослідження

Миколаїв 2010

Інформаційна культура користувача бібліотеки МДАУ
[Текст] : соціологічне дослідження / Уклад. Д. В. Ткаченко. –
Миколаїв : МДАУ, 2010. – 32 с.

Укладач і розробник:	Ткаченко Д. В.
Відповідальний за випуск:	директор бібліотеки Пустова О. Г.
Редактор:	Пустова О. Г.
Комп'ютерний набір:	Ткаченко Д. В.
Дизайн і верстка:	Семиліт М.О.

© Миколаївський державний аграрний університет

Соціологічне дослідження
«Інформаційна культура користувачів бібліотеки
Миколаївського державного аграрного університету»

Актуальність теми. Сучасна бібліотека закладу вищої освіти розвивається як компонент його інформаційно-освітнього середовища, метою якого є задоволення інформаційних потреб суб'єктів освітнього процесу шляхом надання доступу до інформаційних ресурсів.

За даними МОН України, у 2008—2009 навчальному році у ВУЗах держави III—IV рівня акредитації навчалось більше 2,36 мільйона студентів. Тому проблеми обслуговування цієї аудиторії стоять перед усіма бібліотеками закладів освіти. Вибір його стратегії і тактики залежить від конкретних умов роботи тієї чи іншої бібліотеки, від загальних завдань, які вона перед собою ставить.

Постановка проблеми. Розвиток України як демократичної держави із сучасною соціально спрямо-

ваною економікою може стати ефективнішим лише за умови активного залучення молоді, оскільки її творчий потенціал та соціальний ресурс є одним з найважливіших основ модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів (мова йде про гасло «дружня до молоді держава») назріла гостра необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, науково обґрунтованого й довготермінового плану дій, вагомими результатами якого стануть відчутними вже в недалекому майбутньому. Важливу роль в цьому процесі відіграють бібліотеки ВНЗ як центри освітньої, навчальної та культурної діяльності. Духовний розвиток студентської молоді опирається на цілий ряд чинників, серед яких вагоме місце займають культурні цінності, здатність до творчої діяльності, саморозвитку, ціннісні орієнтації, світогляд, віра, власні переконання, ідеали тощо.

Інформатизація суспільства, що активно відбувається в усьому світі, викликає необхідність значного підвищення інформаційної культури особистості.

Адже кожна цивілізована країна зацікавлена в мудрих людях, висококваліфікованих і духовно багатих громадянах, повинна дбати про творчий потенціал суспільства взагалі і кожної людини зокрема, створювати всі можливості для їх інтелектуального розвитку, застосування набутих знань і здібностей. Поняття “інформаційна культура” тісно пов’язане з інформаційним аспектом життя людей.

В залежності від об’єкту діяльності можна розглядати інформаційну культуру особистості, всього суспільства або його частини, нації, вікової, чи професійної групи. У даному випадку найбільший інтерес для нас становить інформаційна культура особистості і суспільства.

Інформаційна культура особистості органічно пов’язана з особливостями інтелектуального розвитку. Чим багатший внутрішній світ людини, тим більше можливостей формування його високої інформаційної культури. Саме через це в багатьох економічно розвинутих країнах все більше уваги надається підви-

щенню освітнього та інтелектуального рівня працівників.

Інформаційна культура нами розуміється як система знань і навичок відповідно формулювати потребу в інформації, здійснювати пошук необхідної інформації в традиційному і автоматизованому режимі в усій сукупності інформаційних ресурсів, вміння відбирати, оцінювати, зберігати і створювати якісно нову.

Безпосереднє відношення до формування інформаційної культури суспільства мають засоби масової інформації. Важливе місце в цьому процесі посідають бібліотеки, бо саме вони формують інформаційне середовище. Без глибокого і різнобічного оволодіння обсягами і потоками інформації, які весь час зростають, соціальний розвиток суспільства неможливий. Саме цим визначається роль і значення інформаційної культури, діяльність бібліотек у цьому напрямку

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про те, що існує ряд концептуальних підхо-

дів до осмислення сутності цього феномену. Основними з них є: технологічний, культурологічний, імперативний, особистісний, аксіологічний і креативний підходи. При цьому найбільш поширеним є перший. Як справедливо зазначає Н. Гендіна, «інформаційна культура переважно асоціюється з техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи з персональним комп'ютером. Переважає монодисциплінарний підхід, в результаті якого формування інформаційної культури полягає в навчанні основам комп'ютерної грамотності» [9, с. 103]. Прихильники цього ж підходу (К. Колін, Ю. Брановський) описують сутність інформаційної культури формулою: «бути культурним – це вміти»; вміти користуватися засобами сучасних інформаційних технологій, мати уявлення про все те, що створено людством у цій галузі. На думку К. Коліна, інформаційна культура – це готовність не тільки використовувати останні досягнення інформаційної техніки, а й уміння сприймати нову інформацію [3]. Ю. Брановський описує ін-

формаційну культуру як певний рівень ефективності створення, збереження, переробки, передачі, збору та використання інформації, який забезпечує цілісне бачення світу та передбачає наслідки прийняття рішень [3].

Представники культурологічного підходу вважають, що інформаційна культура знаходиться на одному рівні з культурою праці, побуту, поведінки, мови, а також професійною, моральною культурою тощо. Вона своїми елементами включена у всі види цих культур. При цьому інформаційну культуру розглядають як якісну характеристику результату розвитку суспільства і особистості в галузі виробництва, передачі, збереження і переробки інформації, а також сам процес діяльності у названій сфері.

Незважаючи на те, що навички використання СІКТ є необхідною передумовою успішної діяльності людини в інформатизованому суспільстві, як було доведено численними дослідженнями, вони, однак, не вичерпують усієї багатоманітності вимог до особисто-

сті, зумовлених різноплановими змінами, котрі спричинили якісно новий стан суспільного життя. Таким чином, найважливішим завданням сучасності є сприяння становленню особистості. Проте не викликає сумніву, що зміст вимог щодо культури особистості значною мірою змінюється внаслідок істотних змін суспільного життя, а саме інформатизацією суспільства.

Щодо вимог цілеспрямованого впливу на формування культури особистості та її складової – світоглядної культури, то найбільше автори наполягають на важливості опрацювання проблеми включення в світогляд такої важливої на сьогоднішній день його частки, як знання про феномени інформації та інформаційного суспільства.

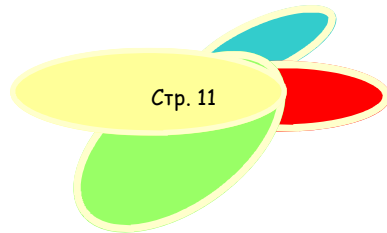
Не деталізуючи проблему, вчені зазначають, що незадовільним є обмеження контекстом техніко-технологічної діяльності чи контекстом ресурсної концепції, хоча вони й дають досить змістовні уявлення про закономірності інформаційних процесів.

Світоглядне опанування феноменом інформації в будь-якому обсязі має не лише значення побудови певного теоретичного каркасу світобачення, що є визнаною характеристикою духовної культури особистості; воно має безпосередній зв'язок з інструментальними навичками, необхідними сучасній людині, створюючи підґрунтя розуміння того, що людина вміє робити та робить. Тож можна констатувати, що світоглядна складова культури передбачає розвиток культури мислення.

Деякі вчені обґрунтовують важливість системного типу мислення, за умов опанування яким якісно змінюються уявлення про світ. А системне бачення середовища людської життєдіяльності, в свою чергу, впливає й на бачення людиною самої себе, свого місця в природному, соціальному, інформаційному оточенні. У цьому вбачається можливість уникнути негативних наслідків інформатизації всіх сфер суспільного життя, насамперед, втрати реального зв'язку зі світом та заміни його «віртуальною реальністю».

Світоглядна культура передбачає уміння спілкуватися, що в наш час входить до числа провідних характеристик культури особистості внаслідок того, що комунікація постає визначальним чинником людського існування в інформаційному суспільстві. Проте, позитивні наслідки комунікації за допомогою СІКТ поєднуються з такими, які мають небажаний для людини та суспільства негативний вплив. Прикладом цього є інтернет-залежність, яка на даний час поки що не визнана хворобою, але це реально існуючий феномен. Таким чином, така характеристика ІК як культура спілкування має бути відповідною, тобто передбачати формування навичок щодо запобіжних заходів. У такому плані зростає ступінь свободи вибору, а сучасна людина, володіючи високою ІК, повинна вміти обирати з багатьох можливих варіантів такі, які є безпечними для неї.

Тож, підсумовуючи здійснений аналіз складових ІК, можна дійти висновку, що в наявних характеристиках представлено два рівні розуміння основ ІК.

Один рівень розуміння пов'язаний з розкриттям змісту сукупності знань, навичок, вмінь, що безпосередньо відповідають діяльності людини в інформаційному середовищі за допомогою СІКТ. Другий рівень розуміння пов'язаний з характеристикою необхідних змін світоглядної культури особистості (світобачення, мислення, спілкування, співіснування з іншими людьми та ін.).

Таким чином, проведений аналіз наукової літератури дозволив визначити інформаційну культуру особистості як складову загальної культури, яка передбачає здатність сприймати та аналізувати нову інформацію, вільно орієнтуватися в сучасному інформаційному середовищі та готовність до застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі реалізації професійних функцій.

Зміст інформаційної культури особистості містить такі складові: загальноосвітню (знання і навички ефективного використання інформації; знання можливостей сучасних інформаційних та комунікацій-

них технологій (СІКТ); знання і розуміння основних напрямків застосування СІКТ у суспільстві та перспективи їх розвитку), світоглядну (розуміння суті інформації та інформаційних процесів, їх ролі в процесі пізнання навколишньої дійсності; здатність людини передбачати наслідки власних дій, уміння пристосовувати свої інтереси до тих норм поведінки, яких необхідно дотримуватися в суспільстві), професійну (розуміння цілей та напрямків застосування СІКТ у професійній діяльності).

Бібліотеки ВНЗ виступають основними підрозділами, які забезпечують інформаційну базу навчального та наукового процесів. Формуючи професійні якості випускника вищого навчального закладу, важливо не тільки дати певний обсяг та повноту знань, а й навчити самостійно орієнтуватися у потоці інформації, здобувати необхідні знання, відбирати найбільш ефективні інформаційні джерела, тобто сформувати інформаційну культуру. А головна роль у навчанні основам інформаційної культури традиційно

відводиться бібліотекам. Для того щоб залишатись затребуваними, вони повинні ширше використовувати сучасні інноваційні технології та технічні засоби.

Інформаційно-споживацький аспект вивчення місця бібліотеки і ролі читання в житті сучасного студента дають змогу характеризувати його як користувача фондами бібліотеки, так і ресурсами Інтернет.

Одним із наслідків інформатизації суспільства є, з одного боку, зростання ролі електронної інформації, з іншого, актуалізація міфів про "Покоління Google", яке не хоче читати", про "Кризис читання", про те, що "Комп'ютер витіснив читання" або "Ділове читання переважає над вільним" тощо. Всі вони пов'язані з міфом про "покоління Google", про молодь, яка народилась в останнє десятиріччя минулого століття і яка вже зараз складає основний контингент користувачів бібліотеки ВНЗ.

Безумовно, це покоління дійсно компетентніше щодо високотехнологічних побутових приладів, демонструє досить високий рівень комп'ютерної грамо-

тності, але має низький рівень інформаційної культури і віддає перевагу візуальній інформації у порівнянні з текстовою.

Ці проблеми, пов'язані з "поколінням Google", умовно поділили бібліотечну спільноту на два табори. Наприклад, бібліотекарі ВНЗ, зустрічаючи інформацію про кризу читання, не розуміють, про яку кризу йде мова, коли в навчальних закладах, після переведення їх на Болонську систему оцінювання знань та збільшення часу для самостійної роботи студентів у процесі навчання, вже кілька років спостерігається у бібліотеках "бум". Інша частина фахівців, яка глибше вникає в суть проблеми, вивчає та аналізує досвід закордонних колег щодо впливу електронної інформації на еволюцію бібліотек, виявляють занепокоєність та стурбованість станом справ з читанням у державі.

Мета дослідження – проаналізувати рівень інформаційної культури користувачів бібліотеки МДАУ і, за необхідністю внести корективи у навчальний курс «Основи інформаційної культури».

Гіпотеза дослідження – інформаційна культура та потреби користувачів бібліотеки МДАУ відрізняються від потреб користувачів бібліотек інших ВНЗ.

Предметом дослідження є інформаційна культура користувачів бібліотеки МДАУ.

Об'єктом дослідження є користувачі бібліотеки МДАУ.

Методи дослідження – анкетування користувачів бібліотеки МДАУ (студентів, магістрантів, аспірантів та науково-педагогічних працівників).

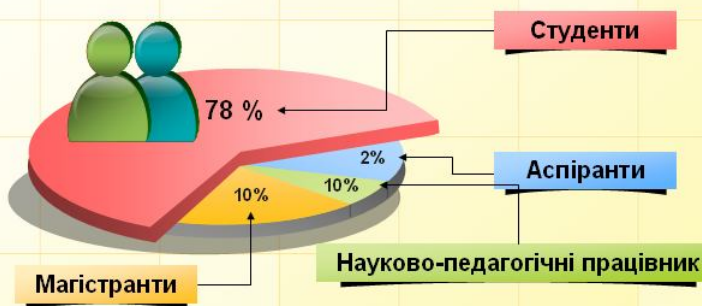
Результати дослідження.

Що стосується студентів аграрних вузів взагалі, та користувачів бібліотеки МДАУ зокрема, то слід підкреслити низку особливостей та відмінних рис, що відрізняють їх від загальної маси студентів. Основною особливістю контингенту аграрних вузів є те, що у них навчається значна кількість молоді з сільської місцевості. Показовими є результати останніх соціологічних досліджень свідчать про те, що бібліотеки на селі – єдиний заклад, в якому можна змістовно провести

час, тож більшість сільської молоді відвідують бібліотеку і залюбки читають. І це накладає певний відбиток на портрет студента аграрного ВНЗ, як користувача бібліотеки. Основної особливостю є те, що сільська молодь віддає перевагу традиційним джерелам інформації на відміну від міських мешканців.

До цього висновку прийшли фахівці бібліотеки МДАУ ґрунтуючись на проведеному дослідженні «Інформаційна культура користувачів бібліотеки МДАУ», яке проводилось протягом 2010 року. Опитуванням було охоплено 165 користувачів бібліотеки. З них 12 % - науково-педагогічні працівники та аспіранти.

Користувачі бібліотеки МДАУ

У результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що переважна більшість 98 % користувачів вміють шукати потрібну інформації у мережі Інтернет.

На питання «Що спонукає вас звертатися до бібліотеки» 98 % респондентів відповіли, що до бібліотеки звертаються тільки з питань навчання або науково-дослідної діяльності.

Більшість опитуваних, маючі дома комп'ютер підключений до мережі Інтернет, 89, 8 % звертається все ж таки до бібліотекаря або бібліографа за кваліфікованою консультацією з пошуку та висвітлення професійних тем.

При цьому значна кількість опитаних 74,5 % відчуває труднощі при користуванні традиційної інформаційно-довідковою системою бібліотеки і віддає перевагу послугам бібліографа.

Слід підкреслити, що рівень інформаційної культури науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів, які навчаються на 4-5 курсах знаходиться на достатньо високому рівні. Лише 25 % з цієї категорії користувачів не вміють або відчувають труднощі при користуванні інформаційно-довідковою системою бібліотеки.

Якої допомоги потребуєте під час пошуку інформації

Практично всі опитані 92,3 % бажають навчитися користуватися ІДС бібліотеки та основам роботи з мережею Інтернет та електронним каталогом.

Інтенсивна трансформація користувача бібліотек ВНЗ зумовлена всезростаючим масивом альтернативних джерел отримання інформації. Змінюються не тільки джерела інформації, але й тип користувача бібліотеки ВНЗ – практично всі характеристики статус, тривалість, характер, способи роботи з друкованим

текстом, репертуар, мотиви і стимули читання. Так, у результаті проведеного дослідження проведеного МДАУ було з'ясовано, що абсолютна більшість користувачів 99, 8 % звертається до бібліотеки з метою науково-дослідної або навчальної діяльності.

Для покращення стану інформаційної культури користувачів бібліотеки МДАУ фахівцями бібліотеки розроблено та впроваджено у навчальний процес курс «Основи інформаційної культури». Основна мета цього курсу - дати студентіві знання, уміння і навички інформаційного самозабезпечення його навчальної і науково-дослідної діяльності. Досягнення цієї мети здійснюється в ході рішення наступних задач:

- освоєння раціональних прийомів і способів самостійного ведення пошуку інформації і систематизації даних відповідно до задач навчального процесу у вузі;
- оволодіння формалізованими методами аналітико-синтетичної переробки (згортання) інформації;

- вивчення і практичне застосування технології підготовки й оформлення результатів самостійної навчальної і науково-дослідної діяльності (підготовка курсових і дипломних робіт, рефератів, доповідей, оформлення бібліографічних списків і т.п.).

Прикладний характер і практична спрямованість курсу, його освоєння дасть можливість більш раціонально організувати самостійну роботу студентів, скоротити інтелектуальні і тимчасові витрати на пошук і аналітико-синтетичну переробку навчальної і наукової інформації, підвищити якість знань за рахунок оволодіння продуктивними видами інтелектуальної праці.

Для того, щоб прослідкувати тенденцію зміни інформаційної культури користувачів бібліотеки МДАУ фахівцями заплановано провести аналогічне дослідження у 2012 році. Порівнявши отриманні результати можна буде чітко визначити ці тенденції та у разі потреби змінити орієнтири у навчанні основам інформаційної культури.

ВИСНОВОК

Таким чином, зі зміною соціокультурного середовища змінився і читач: "покоління Google" віддає перевагу візуальній інформації над текстовою, читання все більше втрачає статус естетичного задоволення та перетворюється на засіб отримання інформації. Але для сучасної молоді з сільської місцевості найбільш актуальними залишаються традиційні джерела інформації.

Раціоналізм студента як користувача інформації диктує впровадження нових форм бібліотечних послуг, які уможливають надання конкретної інформації швидко і в повному обсязі.

Лише прискорення процесів інформатизації бібліотек дасть змогу не тільки в повному обсязі розкрити їхні власні фонди, а й забезпечувати онлайнвий доступ до інтелектуального та культурного надбання людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ойзерман Т.П. Существуют ли универсалии в сфере культуры. // Вопросы философии. – 1989. – №2. – С. 53-55.

2. Межуев В.М. Культура как философская проблема // Вопросы философии. – 1982. – №10. – С. 42-51.

3. Атаян А.М. Дидактические основы формирования информационной культуры личности в условиях информатизации общества: Дисс. канд. пед. наук: 13.00.01. – М. – 2001. – 177 с.

4. Баллер Э.А. Преемственность в развитии культуры. – М.: Наука, 1985. – С. 5-7.

5. Зубов Ю.С., Сляднева Н.А. Человек в пространстве и времени: информационный аспект проблемы // Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее. – Краснодар. – 1996. – С. 12-17.

6. Залеская Л.В. К определению понятия «культура» // Проблемы философии: Республиканс-

кий межведомственный научн. сб. / Отв. ред. А.А. Лысенко. – Киев. – 1978. – Вып. 43. – С. 36-44.

7. Попкова Е.В., Аранская О.С. Подготовка учителя естествознания к формированию информационно-компьютерной грамотности старшеклассников – Витебск: Изд-во ВГУ им. П.М. Машерова, 2003. – 189 с.: Схем. – библиогр: С. 138-150.

8. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века. – М.: Изд-во «Совершенство», 1998. – 608 с.

9. Гендина Н.И. Информационная культура и информационное образование / Информационное общество: культурологические аспекты и проблемы. – Краснодар / Новороссийск, 1997. – С. 103.

АНКЕТА

Шановні користувачі бібліотеки!

Наша бібліотека проводить соціологічне дослідження інформаційної культури викладачів та студентів. Основна мета цього дослідження – покращення якості обслуговування наших читачів. Прیدіліть, будь ласка, декілька хвилин та дайте відповіді на наші запитання.

1. Якими джерелами інформації Ви використовуєте в навчальній (науковій) діяльності?

- електронні ресурси мережі Інтернет
- електронні ресурси на CD-дисках
- друковані видання з фонду бібліотеки МДАУ
- друковані видання з фонду інших бібліотек

2. Як часто Ви відвідуєте нашу бібліотеку?

- щотижня
- один раз на місяць
- тільки за необхідністю

3. Що спонукає Вас звертатися до бібліотеки?

- навчання
- дозвілля

- інформація про нову літературу
- науково-дослідна діяльність
- самоосвіта
- пошук необхідної інформації в мережі Інтернет

нет

4. При пошуку інформації в бібліотеці Ви користуєтесь:

- систематичною картотекою статей
- алфавітним каталогом
- систематичним каталогом
- електронним каталогом
- послугами бібліотекаря або бібліографа

5. Яких труднощів Ви зазнаєте у процесі використання каталогів та картотек?

- необізнаність зі структурою каталогу/
картотеки

- багато карток за роздільником
- питання не виділено в каталозі
- невміння користуватися алфавітно-

предметним покажчиком

- труднощів немає

6. Чи потрібна Вам допомога бібліотекаря під час пошуку літератури?

- так
- ні

7. Якщо так, то яка саме?

- консультація
- спрямувати на шляху пошуку
- краще бібліотекар знайшов би сам
- інше

8. Чи вмієте Ви знайти необхідну інформацію в мережі Інтернет?

- так
- ні
- за допомогою інших

9. Чи хотіли б Ви оволодіти у бібліотеці навичкам:

- а. - так
- ні
- б. - так
- ні

10. Вкажіть, будь ласка, деякі дані про себе:

- студент
- магістрант

- аспірант
- науково-педагогічний працівник

Якщо Ви студент, то на якому курсі навчаєтесь _____

Дякуємо за увагу!

Інформаційна культура користувача бібліотеки МДАУ
[Текст] : соціологічне дослідження / Уклад. Д. В. Ткаченко. –
Миколаїв : МДАУ, 2010. – 32 с.

Укладач і розробник:	Ткаченко Д. В.
Відповідальний за випуск:	директор бібліотеки Пустова О. Г.
Редактор:	Пустова О. Г.
Комп'ютерний набір:	Ткаченко Д. В.
Дизайн і верстка:	Семиліт М.О.

Миколаївський державний аграрний університет, 2010

Надруковано в бібліотеці МДАУ

54010, м. Миколаїв, вул. ген. Карпенко, 73

Миколаївський державний аграрний університет, 2010

Надруковано в бібліотеці МДАУ

54010, м. Миколаїв, вул. ген. Карпенко, 73